

hyppigt ogsaa bruges for E, saa udtrykker dog paa dette Monument stungent I altid E, som det er tydeligt i ESKIL, ÐESI, EFTIR, men † derimod A.

FLIR forklarer jeg som *flere*, saaledes at det betegner „flere“ eller „andre“ som et Fællesnavn. Men hvis nogen paastaar, at det er et Egennavn, saa har jeg ikke noget derimod; saa fremkommer følgende Betydning: *Eskil satte denne Sten for Ystin og Flir sine Brødre*. Nu er det ikke i Brug, og heller ikke kan man paa nogen Runesten finde en eneste blandt Forfædrene, der hedder saaledes.

EPHL MIKI. Det forkynder, at denne Mige har været adelig og højbaaren, saasom han jo maa være blevet berømt paa Grund af en eller anden stor Tjeneste, han har ydet Fædrelandet og maa have været udmærket ved adeligt Værdighedstegn. Saa enten er det udfra dette tydeligt, at de tager Fejl, som mener, at adelig Benævnelse ikke var i Brug hos vore Forfædre i hint Aarhundrede, eller ogsaa skal MIKI læses som *Mikil*, hvilket forud betød „meget“ og „mægtigt“: en meget ædel eller højadelig: *Det var en meget ædel Mand*, paa flamsk: *En Nobel Baass*. Og dette kan i samme Grad føres tilbage til Dyd, Retskaffenhed og de øvrige Sindets Gaver, som til Byrd og Herkomst. Jeg har Lyst til her at anføre, hvad den berømte Opitius bemærker om dette Ord MIKIL ved niende Vers af Digtet om den hellige Anno: „*Michil*. Lipsius' Samlinger: *Mikil*: stor, megen, rigelig. *Mikilon*: stor. *Mikile*: Storhed. Kero: meget mere: *Mikelu mer*. Meget mindre: *Mikilu min*. Den hellige Jomfrus Sang paa gotisk Sprog: *Mikileidsai wala meina fan*, og paa oldtysk: *Mikiloso min sela Truchtin*. Og den ældgamle danske Sang:

*Spanie Land oc Mycklegaard
De ligge saa langt aff Lee.*

Hvor *Mycklegaard* er vort *Meckleburg* og Latiner-nes Megapolis. Og hine Sanges Samler mærker sig, at saaledes blev Konstantinopel kaldt af Nordboerne. Man kan heller ikke tvivle om, at de derfra overførte Navnet paa Provinsen ved den germanske Kyst. Endvidere synes Ordet *Michil* eller *Mikil*, paa dansk *Magla*, at have sin Oprindelse af græsk *megálæ*¹⁰).

Men eftersom vi er stødt paa dette Monument, ved hvilket det var nødvendigt at gøre baade Axelstad og andre Omgivelser til Genstand for Omtale, saa kan vi heller ikke undlade netop i dette Arbejde at paa- vise, at *Johannes Messenius'* Arbejde er aldeles om- sonst, naar han i sin Sueopentaprotopolis er fuld- stændig besat af den Ide: imod vor Saxo (hvem han ganske uden Grund stadig søger at rive ned paa) at godtgøre, at hin berømte og beundringsværdige Prøve paa Kærlighed og Troskab, som Hagbard og Signe lagde for Dagen, aldeles ikke skete paa dette Sted og i Nærheden af Sigersted, men snarere i Sve- rige nær ved Sigtuna¹¹). Lad mig anføre hans Ord, for at ethvert forstandigt Menneske kan se, med hvor svage og skøre Vaaben han kæmper; men saaledes ræsonnerer han i den omtalte Bogs tolvte Kapitel: „Eftersom Hagbards Slette¹²) er saa nær ved og græn- ser til Sigtuna, saa mener jeg, eftersom jeg her be- handler denne By, at det er min Pligt at udforske noget om den omtalte, forøvrigt saa berømte, Slette, og at bringe Sagen i Overensstemmelse med Sand- heden. Men mest fordi Sjællænderen Saxo paastaar, at dette beundringsværdige Eksempel paa Kærlighed

og Troskab har fundet Sted i hans Land Danmark, og det uden al Sandsynlighed, idet Omstændighederne og selve Stedet taler derimod. Thi foruden at den Vise om Hagbards og Signes velkendte Kærlighed¹³⁾, som for flere Aarhundreder siden er blevet digtet og udbredt, selv beskylder Saxo, som har sammenvævet Historien, for den frygteligste Fejltagelse, saa afslører ogsaa den upsaliensiske Ærkebisp Laurentius Nericius, den svenske Oldtids trofaste Udgranser¹⁴⁾, med sikre Beviser og Grunde den danske Forfatters Bedrageri i hans Krønike paa følgende Maade: „dette er, kort fortalt, Historien om Hagbard, som Saxo med mange og elegante Ord fortæller; men hos os i Sverige gaar der fra gammel Tid en anden Snak om denne Hagbard, saaledes som det ogsaa tydeligt bevises ved meget gamle Helte- og Elskovsviser, skrevne paa svensk¹⁵⁾; nemlig at Hagbard ikke var svensk af Fødsel, men Nordmand, og Signe den svenske Konges Datter, og at Hagbard, den norske Kongesøn, er blevet hængt i Uppland ikke langt fra Sigtuna, paa en Slette, som ogsaa den Dag i Dag er opkaldt efter ham og som ligger lige over for en Landsby paa den anden Side Floden, Foresigtuna kaldet¹⁶⁾, i Hå-tuna Sogn, hvor fordum Kongsgaarden prangede“. Hvordan kan det da være i Overensstemmelse med Sandheden, at Hagbard har lidt Straffen for sin ulovlige Elskov paa den cimbriske Halvø¹⁷⁾? Ja, mig er det nylig blevet fortalt af i højeste Grad troværdige Mennesker, at en af Beboerne for faa Aar siden paa selve Hagbards Slette, som ligger ved Mälarafløbet, har opgravet af Jorden og vist til flere Mennesker en Galgebjælke, i hvilken Hagbard ca. 222 Aar e. Kr.¹⁸⁾ blev kvalt med en Strikke. Og den Anskuelse giver

ikke ringe Støtte til vor Troværdighed, at lige overfor den omtalte Slette har Kongsgaarden ligget, i hvilken Hagbard blev forraadt, fanget og dømt til Døden ved Hængning paa den anden Side Aaen.“

Du ser, upartiske Læser, med hvilke Murbrækkere denne Mand stræber efter at fordrive en saa stor Forfatter fra Sandhedens og Tillidens Fæstning! Nemlig med svage og fuldstændig pedantiske Vaaben, som næppe nogen vilde anse for værdige til Efterprøvelse. Men da ikke faa Ting, som bestyrker Tilltroen til vor egen Forfatter endnu eksisterer hos os, vil vi løbe de enkelte Afsnit igennem.

Saxo, siger han, *paastaar, at dette beundringsværdige Eksempel paa Kærlighed og Troskab er forefaldet i hans eget Land Danmark, imod al Sandsynlighed og i Modstrid med Forholdene paa selve Stedet.* Dette Menneske maa være uhørt uforskammet, som saa dristigt vover at paastaa og at offentliggøre saadant om dette Sted, som han aldrig har set, naar en Undersøgelse ved Selvsyn belærer En om det modsatte. Lad ham undersøge Stedet, som omtales af *Saxo*, og Omstændighederne; hvis ikke alt svarer punktligt til Historien, saa har jeg tabt min Sag. Kom her! Jeg skal endnu vise dig Sigers By og Residensstad, ja, hans Gravhøj, jeg skal vise dig Signes Bur, vise dig Hagbards lille Bakke, hvor han led Døden ved Hængning, og alle disse Ting den Dag i Dag særdeles velkendte ved deres Navne for enhver af Egnens Beboere. Ja, du vil endog paa det samme Sted se Susaaen, Skoven, i hvilken Kæmperne plukkede Løv, Valbrønd, Hakes Gravsted, og alle de andre Omgivelser, som omtales af vor *Saxo*¹⁹⁾. Hvis du kan paavise alle disse Ting lige saa tydeligt i

Sigtunaegnen, vil jeg mene, at du har gode Grunde for din Paastand. Men jeg undrer mig over, at vor Saxo med saa skarpt et Blik skulde have forudset Fremtiden, at han kunde vare sig selv om Striden angaaende denne Sag, naar han udbryder saaledes: *Og for at ingen skal tro, at Oldtidens Spor er aldeles udslettede, saa stadfæstes disse Frasagn ved visse Kendemærker, som knytter dem til Stederne den Dag i Dag: Efter Hagbårds Død har en Landsby faaet Navn og et Sted i Nærheden af Sigersted højner en Vold sig noget over det omgivende Jordsmon og røber, at her har ligget en gammel Gaard²⁰*. At alle disse Ting endnu i vort Aarhundrede paavises af Beboerne og lige til den Dag i Dag vidner om Begivenhederne paa dette Sted, skal jeg snart anskueliggøre.

Han (Messenius) fortsætter med at overbevise Saxo om Fejlagtighed ved Hjælp af visse gamle Sange, der er blevet til for nogle Aarhundreder siden; og til Hjælp kalder han Laurentius Nericius, der paastaar det samme, men meget mere beskedent og samtidig med at han fremsætter en hædrende Omtale af vor Saxo. Hvilket Hensyn der bør tages til disse gamle Sange, lærer Nericius selv, naar han erklærer, at de bygger paa usikre Fortællinger; og hvis det ikke kom an paa andet, saa kan vi modstille de svenske Sange med danske af lige saa stor, om ikke større, Troværdighed²¹).

Men han tilføjer, at *en Slette ikke langt fra Sigtuna og opkaldt efter Hagbard, sammen med Kongsgaarden, beviser, at han er blevet hængt paa dette Sted*. Hele Historiens Slægtsrække sætter sig imidlertid imod det. Siger var nemlig en dansk Mand,

hans Datter en dansk Kvinde og de boede i Sigersted i Danmark. Hagbard var enten en Svensker (eller, som han mener, en Nordmand), der kom til Danmark og netop til Sigersted til Signe og der foretog sig de Ting, som fortælles af Saxo, og hvor han ogsaa blev taget til Fange og dømt til Døden. Hvordan er han saa blevet ført til Sverige for der at blive straffet ved Hængning? Eller paa hvilken Maade skulde Signe i Sigersted i Danmark have set Hagbard paa Dødsstigen? Eller han selv til Gengæld i Sverige have set den brændende Kongsgaard, hvor Signe var spærret inde, for at de kunde gaa til Grunde sammen i et og samme Øjeblik? Hvem er saa enfoldig, at han ikke maa studse ved disse Ting? Hvis Sletten i Sverige er opkaldt efter ham, saa er det maaske, fordi han enten er født der, eller opvokset der, eller er blevet berømt ved sine Gerninger der; men at den skulde være opkaldt efter hans Hængning kan ikke forsikres med noget Skin af Sandhed.

Han føjer hertil sin Erfaring, *at han har hørt, at paa selve Hagbards Slette har for faa Aar siden en eller anden af Beboerne af Jorden opgravet en gaffelformet Halsblok af Træ, i hvilken Hagbard omkring Aar 222 e. Kr. blev kvalt med en Strikke.* Hvem har saa svag en Næse, at han ikke kan lugte, hvad der ligger til Grund for denne Opdigtelse? Vor Saxo skriver: *Der er ogsaa en, som har fortalt Absalon, at han selv har set en Bjælke, som var fundet der paa Stedet (nær Sigersted paa Sjælland), og som en Bonde havde pløjet op af Jorden²².* Herfra stammer Messenius' Beretning. Men lad saa være, at en eller anden for faa Aar siden paa samme

Sted er stødt paa et eller andet Stykke Træ, saa er det dog ikke sikkert, at det har været Hagbards Træhalsblok. Før maa han bevise, at et Stykke Træ, der i Jorden er udsat for Regn, Forraadnelse og Jordens Slid gennem et Tusind fire Hundrede Aar og længere, kan holde sig, før jeg viser Tiltro til dette.

Endelig mener han *at føje meget til sin Anskuel- ses Troværdighed, fordi Kongsgaarden, i hvilken Hagbard blev forraadt, taget til Fange og dømt til Døden, skal have ligget overfor den omtalte Slette*. Vi tror selv, at der har ligget en Kongsgaard, men vi benægter, at han paa dette Sted er blevet forraadt, taget til Fange og dømt til Døden. Og han vil heller aldrig selv kunne bevise det, idet alle Omstændigheder ved Historien modsætter sig det, saadan som vi har vist ovenfor. Jeg tror snarere, at denne Kongsgaard underbygger Saxo's Udtalelse, som beretter, at Hagbard er født i Sverige, og maaske netop i denne Egn, hvorfor Sletten kan have sit Navn af ham. Men idet vi forlader disse højst usikre Sager, kan vi ikke undlade at paavise en bestemt Ting, hvorved Sandheden om hele den messenienske Diskurs vil komme for Dagens Lys. Han slutter sin Nericius' Ytring med denne Sentens: *Hvorledes kan det altsaa være i Overensstemmelse med Sandheden, at Hagbard har lidt Straffen for sin ulovlige Elskov paa den cimbriske Halvø?* Hvorved han enten prøver at paadutte vor Saxo, at han har sagt, at Hagbard blev hængt paa den cimbriske Halvø, hvad han ikke i Drømme har tænkt sig; tværtimod beviser hele hans Historie det modsatte heraf (idet han meget nøjagtigt beskriver et Sted midt paa Sjælland); eller ogsaa er Messenius, hvad geografiske Kundskaber

angaar, saa uvidende som et Barn, at han ikke kender Forskel paa Naborigets største Landsdele, hvis Grænser han nok kunde have lært af et almindeligt Landkort. Hvordan kan man fæste Tiltro til denne Historiker, naar han skriver om fjernere Begivenhe-

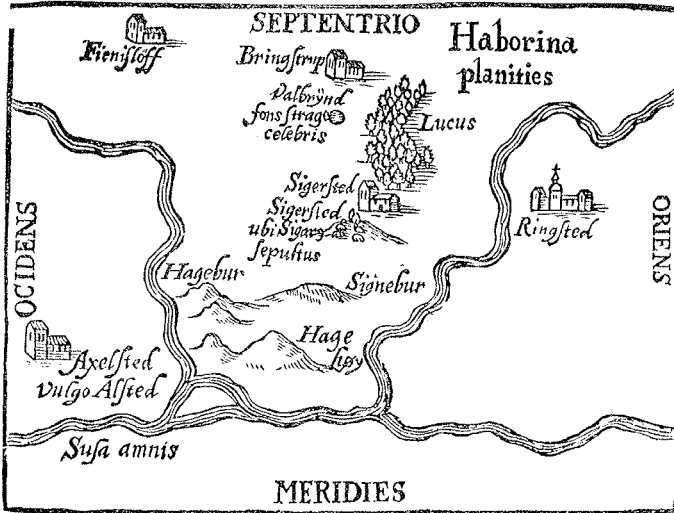

Fig. 2.

der, hvis han er saa enfoldig og forblindet i de Sager, som ligger lige for hans egen Dør? Men jeg holder op med at undersøge en saa aabenbar smaalig Dadel, da enhver jo mere end tilstrækkeligt, naar han sammenligner vor Saxo med den nymodens Forfatter, kan se, hvor stor en Forskel der er imellem Regnepenge og ægte Mønt. Men for at hele Spørgsmaalet om den omtalte Egn maa fremgaa mere klart, tilføjer jeg en topografisk Plan (Fig. 2), som jeg ved Selvsyn, under en Omvisning af Stedets Præst og de

ældste af Beboerne, for ikke saa mange Aar siden noterede mig, da jeg undersøgte Stedet omhyggeligt, og som derefter den udmærkede Mand, kongelig matematisk Professor ved Sorø Akademi, Johannes Lauremberg, under Anvendelse af nøjagtige Iagttagelser aftegnede smagfuldt med egen Haand²³).

Hvis derfor Messenius skulde kunne vise, at alle Omstændigheder og Lokaliteters Forhold paa Sigtuna-Sletten svarede bedre og nøjagtigere til Historien, saa vil det maaske kunne bringe os til at vakle. Men i modsat Fald maa han, som jeg haaber, tværtimod frikende vor Saxo.

NOTER

- 1) Susaa, som Worm omtaler i sin Behandling af Sandby-Stenen 1.
- 2) Jørgen Olriks Oversættelse af Saksens Danesaga, I, 1925 S. 366.
- 3) Umiddelbart foran Alsted-Stenen behandler Worm i Monumenta danica de tre Runestene i Sandby. Han maa her hentyde til den første af disse, da kun den har stungne Runer.
- 4) Det yngre Runealfabet bestod kun af 16 Tegn, der efterhaanden følte utilstrækkelige til Gengivelse af Sprogets mange Lyde. Man hjalp sig da med de saakaldte „stungne“ eller „punkterede“ Runer, idet man f. Eks. af |, som betegnede baade i og e, dannede et særligt e-Tegn: †, af †, opr. k og g, et særligt Tegn for g: †, o. s. v.
- 5) Hentyder til Ole Worms Kritik (Mon. dan., S. 93) af den lærde svenske Oldforsker Olaus Magnus (1490—1557), der ansaa Runestenenene — trods Korstegn — for at være af særdeles høj Ælde og placerede dem i Tiden før eller kort efter Syndfloden.
- 6) Frankfurter-Udgaven af Saxos Danmarkskrønike 1576 er et Optryk af Christiern Pedersens Udgave fra 1514.
- 7) Olriks Saxo-Oversættelse II, 1925 S. 262.
- 8) Olriks Saxo-Oversættelse II, 1925 S. 334. Den Mand, som her omtales, er imidlertid ikke nogen tilfældig Kriger, men Ærkebisp Eskil af Lund, c. 1100—1181.

- 9) 1176 deltog den gamle Ærkebisp i et Tog mod de vestlige Vender i Holsten: Vagrerne; Saxo henlægger den citerede Udtalelse til dette Tog.
- 10) Hele dette Stykke er typisk for det 17. Aarhundredes lærde Stil. Den tyske Digter Martin Opitz udgav 1639 et gammelt Digt om den hellige Anno (c. 1010--1075), Ærkebisp i Köln. Worm aftrykker her et Uddrag af Opitz Kommentar til det omtalte Ord, *mikil*, som forekommer i Digtet. Lipsius, som Opitz har benyttet, er den berømte nederlandske Filolog og Oldforsker (1547--1606). Kero, som Opitz ogsaa citerer, nævnes usikkert som Forfatter til to oldtyske Sprogminde-mærker. Ved Slutningen af 8. Aarh. levede der en Benediktiner af dette Navn i St. Gallen, men der vides intet sikkert om hans literære Virksomhed. De citerede Sprogprøver af Jomfru Maries Lovsang (Lucas 1,46: Min Sjæl ophøjer Herren) har Opitz fundet i Bonaventura Vulcanius' lille, men betydningsfulde Værk: De Literis et Lingua Getarum siue Gothorum, 1597 (: „Om Goternes Skrift og Sprog“). „Hine Sanges Samler“ er Anders Sørensen Vedel (død 1616), i hvis „It Hundrede uduaalde Danske Viser“, 1591, en af Folkeviserne indledes med de citerede Linjer. I sin Indledning til Visen oplyser Vedel: „Myk-legaard bemercker en stor Hoffuit Stad, som oc Naffnet i sig selff uduiser. Huorfaare hine gamle Norske haffue ocsaa kaldet den store Naffnkundige Constantinopel Myklegaard. Thi Mykle bemercker stor oc meget - -“. Worm undlader beskedent at gøre opmærksom paa, at Opitz har Sammenligningen mellem *mikil*, *magla* og græsk *megála* fra ham selv.
- 11) Johannes Messenius, svensk Historiker, 1579--1636. Den her omtalte Bog er en Beskrivelse af Sveriges fem ældste Byer.
- 12) Sagnet om Hagbard og Signe blev allerede i gammel Tid henlagt til adskillige Steder i Norden, saaledes ogsaa til Sigtuna-Eggen.
- 13) Folkevisen om Hagbard og Signe kan læses i saa godt som alle danske Folkevisseudgaver.
- 14) Laurentius Nericus = Laurentius Petri den ældre, Sveriges første lutherske Ærkebisp. Sin „Svenska Chrönika“ fuldførte han i 1559; den er noget præget af Danskerhad. Det paa-gældende Sted hos Laurentius Petri lyder med hans egne Ord (Scriptores rerum Suecicarum medii ævi, II, 1828 S. 36):

„Thenne är Habardhs historia korteliga författadh, efter som then Danske Saxo medh mång och härligh ordh gifver henne före. Men hos oss här i Sverige gåå också andre sager om thenne *Habardh* och *Signill*, såsom man af gamla svenska vijsor hördt hafver, nembliga, at han icke skall hafva varit Svensk uthan Norrsk, och Signill skall hafva varit Konungens dotter i Sverige, och at Habardh, som skulle vara Konungens son i Norrige, vart hängdh i Uplandh, icke långt ifrån Sigtuna, på een plats, som ännu i dagh kallas Habardhs slätt belägen tvertöfver siöön emoot een by i Håtuna Sochen, benembdh Forn Sigtuna, ther fordumsdags konungsgården varit hafver“.

- 15) Visen om Hagbård og Signe findes ogsaa i svenske Former. Den første, som nævner den i Sverige, er netop Laurentius Petri. I Danmark omtaler allerede Anders Sørensen Vedel den i sin Oversættelse af Saxo (1575).
- 16) Allerede i et Pavebrev fra c. 1170 omtales et Forne Sicturne. I det 16. Aarh. indentificeres dette Fornsigstuna med det nuværende Signildsberg i det nærliggende Håtuna Sogn. Sandsynligvis er Sigtuna allerede i Begyndelsen af 12. Aarh. af en eller anden Grund blevet flyttet til sin nuværende Beliggenhed.
- 17) Allerede Laurentius Petri oplyser ved en Misforstaaelse „ath thetta skall hafva skedt i Juthlandh paa een plats, ther sedan bygdes een by, som af Habardhs namn skulle nämbder vara Hagby, som man ville säija Habards by“. Da han har sit øvrige Stof om Hagbård og Signe fra Saxo, faar Messenius det uheldige Indtryk, at det er Saxo selv, der henlægger Skuepladsen til Jylland.
- 18) Messenius' Dateringer i nordisk Sagnhistorie er, som andre af Tidens Historikeres, vilkaarlig. Arrild Huitfeldt (Danmarckis Rigis Krønnicke, 1603) sætter Kong Sigers Regering til 241.
- 19) Saxo fortæller (Olriks Oversættelse I, 1925 S. 364 f.) at Hake drog til Danmark for at hævne sin Broder Hagbards Død. Han gik i Land med Fodfolket ved Kalundborg, men sendte Flaaden op ad Susaaen, for at den i Nødsfald kunde støtte Landhæren; paa Marchen bød han sine Folk søge Dækning under afluggede Grene. Slaget mellem Siger og Hake stod ved Valbrønd, som Saxo oversætter ved „Ligenes eller de faldnes Brønd“. Det er Navnet paa en Mark — opr. en lille

Dal — nord for Sigersted. Hakes Navnebroder Hake den hugprude, faldt ved Alsted, før Flaaden var naaet op ad Aaen til det aftalte Sted. Søfolkene fandt hans Lig og jordede ham i en Høj ved Susaaens Bred. Den har nu fejlagtigt faaet Navnet Hagbards Høj. Se iøvrigt P. Severinsen, Siger-Sagnets Stednavne, Aarb. Sorø Amt 1917 S. 3—29, spec. S. 17 f.

- 20) Olriks Saxo-Oversættelse I, 1925 S. 363 f. Saxo hentyder til Havbyrd ved Ringsted, men Sammenstillingen med Navnet Hagbard er urigtig.
- 21) Se Note 15.
- 22) Olriks Saxo-Oversættelse I, 1925 S. 363 f.
- 23) Johannes Lauremberg, 1590—1658, Matematiker og Digter, blev 1623 Professor i Geografi og Matematik ved det adelige Akademi i Sorø. Han var ogsaa beskæftiget med Kortlægningen af Danmark. De latinske Navne paa Kortet over Sigersted-Egnen kan oversættes: *Septentrio*: Nord, *Meridies*: Syd, *Oriens*: Øst, *Ocidens*: Vest. *Valbründ, fons strage ce-lebris*: Valbrønd, en Kilde, berømt ved de faldne Krigere (egl. en Oversættelse af Stednavnet), *Haborina planities*: Hagbard-Sletten, *Lucus*: Lunden, *Sigersted, ubi Sigarus sepultus*: Sigersted, hvor Sigar er begravet, *Axelsted vulgo Alsted*: Axelsted, almindelig kaldet Alsted, *Susa amnis*: Aaen Susa o: Susaaen.